

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 5) findes i tidenden sp. 720).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 141 stemmer.

Fjerde næstformand (Morten Lange): Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af statsbaneloven. (Undersøgelse af jernbaneulykker).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 16) findes i tidenden sp. 721).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 141 stemmer.

Fjerde næstformand (Morten Lange): Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Forbud mod propaganda for krig og mod racediskrimination m. v.).

(Lovforslaget (nr. 33) findes i tillæg A. sp. 1183, fremsættelsen i tidenden sp. 173).

Fjerde næstformand (Morten Lange): Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m. v.

(Lovforslaget (nr. 34) findes i tillæg A. sp. 1167, fremsættelsen i tidenden sp. 173).

Lovforslagene sattes til forhandling.

K. Axel Nielsen: Der er her tale om to lovforslag, der, hvis de vedtages, sætter os i stand til at ratificere to FN-konventioner, nemlig for det første en konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination, der er vedtaget den 21. december 1965, og for det andet en konvention om straf for propaganda for angrebskrig, der er vedtaget den 16. december 1966.

Med hensyn til den første blev der i 1966 af justitsministeren nedsat et udvalg til at overveje og undersøge, hvilke lovændringer der skulle gennemføres, for at Danmark ville kunne ratificere konventionen. Udvalget, der blev anmodet om at træde i forhandling med tilsvarende udvalg i Norge, Sverige og Finland, afgav betænkning i december 1969, og ministerens lovforslag er i overensstemmelse med udvalgets indstilling. I de tre andre nordiske lande er der fremsat tilsvarende lovforslag, der nu er gennemført i Norge og Finland. Sverige er nødt til at afvente en ændring af trykkefrihedsforordningen.

Den anden konvention imødekommes ved den foreslåede ændring af straffelovens § 110e. Også denne bestemmelse har på embedsmandsplan været genstand for forhandling mellem de samme fire nordiske lande, og i Danmark har tillige straffelovrådet plus forskellige andre institutioner udtalt sig.

Man får ikke indtryk af, at der i noget af landene er særlig begejstring for de to konventioner. Om den konvention, der forbyder propaganda for angrebskrig, hedder det i bemærkningerne til lovforslaget, at en række stater, deriblandt de nordiske, i FN gav udtryk for skepsis. Men de nordiske lande er enige om at gøre det muligt at ratificere konventionerne, når de nu er vedtaget i FN. Den anførte skepsis kan formentlig begrundes dels med den traditionelle uvilje

[K. Axel Nielsen.]

mod indskrænkninger i ytringsfrihed, dels med de vanskeligheder, som det kan forudses at vi vil få med at håndhæve bestemmelserne, dels endelig fordi vi vel undertiden gør den erfaring, at straf og forbud ikke altid er de bedste midler til at skabe respekt for bestemte synspunkter.

Socialdemokratiet er enig i, at Danmark bør gennemføre de to lovforslag og senere ratificere de i FN vedtagne konventioner. Jeg håber ikke, der bliver mange sager om overtrædelse af disse love, helst fordi overtrædelserne vil blive få og ubetydelige, men dernæst også i håb om at anklagemyndigheden vil være tilbageholdende, medmindre det da drejer sig om helt grove provokationer.

Jeg anbefaler lovforslagene til vedtagelse.

Langkilde: Den konservative folketingsgruppe er enig i, at vi nu søger at gennemføre disse lovforslag, som er nødvendige for, at de to FN-konventioner af 1965 og 1966 om kampen mod racediskrimination og om borgerlige og politiske rettigheder kan ratificeres.

Den bestemmelse, som foreslås indsat i straffelovens § 110 e, om straf for den, der driver propaganda for at ophidse til angrebskrig, er vel nok den, der har givet mest anledning til betænkeligheder og vanskeligheder ved udformningen, men også bestemmelsen i § 266 b, om straf for dem, der offentligt fremsætter udtalelser, hvorved en gruppe af personer trues, forhånes eller gøres til genstand for nedsettende omtale eller behandling på grund af race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse eller tro, kan vel give anledning til visse betænkeligheder.

På den ene side må man jo erkende, at der er behov for at gå til kamp mod diskrimination på grundlag af de ting, som er nævnt her i lovforslaget. Man kan vel ikke lukke øjnene for, at der måske er en stigende tilbøjelighed til sådan noget rundt omkring i verden, og det kan vel også komme til at gøre sig gældende her i landet. På den anden side må man sige, at der er et væsentligt hensyn at tage til ytringsfriheden ved indførelse af sådanne bestemmelser, og man må være meget på vagt over for, at der ikke sker nogen krænkelse af ytringsfriheden.

Om reglerne gælder også, at man kan betvivle — og det vil også blive betvivlet — værdien af gennem straffebestemmelser at søge netop disse ting beskyttet. Man kan sige, at forudsætningen for en bedre holdning til disse problemer er en højere etisk standard, og vi er vel nogle stykker, der betvivler, at straffebestemmelser her har nogen større betydning, det er vel mere opdragelse og den offentlige opinion osv., der spiller en rolle i den henseende. Derfor er der næppe tvivl om, at bestemmelsernes værdi ikke vil blive sat alt for højt, men jeg synes alligevel, man har lov at understrege betydningen af, at det i love, også i straffelove, understreges, hvordan den demokratiske stat vurderer handlinger af denne karakter. Det kan måske have en vis pædagogisk betydning, men så er betydningen af disse lovforslag vel heller ikke væsentlig større. Dog kan lovforslaget om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m. v., der drejer sig om behandlingen i erhvervs-mæssig eller almenyttig virksomhed, måske nok tænkes at have nogen praktisk betydning. Det er et spørgsmål, om ikke netop arbejds- og boligmarkedet, der ikke er taget med, er et af de områder, hvor de nye bestemmelser kunne have en væsentlig betydning i praksis herhjemme, men disse problemer, i alt fald i forhold til gæstearbejderne, tages op af arbejdsministeren, således at vi får en ordening på dette felt.

Jeg mener, som også fremhævet af hr. K. Axel Nielsen, at den praktiske betydning i alt fald af straffebestemmelserne i straffeloven kan være begrænset, men vi er da tilhængere af at gennemføre lovforslagene i den skikkelse, hvori de er fremsat her, med henblik på senere at ratificere de to FN-konventioner.

Per Federspiel: Det er jo et sørgeligt tidens tegn, at man skal lovgive om sindets dannelse, men det har i hvert fald været nødvendigt som et led i den almindelige tilvejebringelse af normer for de menneskelige rettigheder at skride til vedtagelse af De Forenede Nationers konventioner om disse emner, og dette nødvendiggør jo også visse ændringer i vor lovgivning.

Vi kan fra venstres side tiltræde, at disse to lovforslag nu gennemgås med henblik på gennemførelse. Det er ikke utænkeligt, at

[Per Federspiel.]

der under en udvalgsbehandling vil vise sig visse betænkeligheder, navnlig, som også hr. Langkilde fremhævede, ved de indskrænkninger i ytringsfriheden, der kan blive følgende, og muligvis er også nogle af bestemmelserne lidt for vidtgående. Det er der vel ingen grund til at komme ind på her i enkeltheder.

Det er jo ikke altid sådan, at man i en international konvention anvender den samme sprogbrug, som man vil anvende i den nationale lovgivning. Det kan være, at, om jeg så må sige, tonefaldet er et andet, og at den tilsigtede mening kan opnås, selv om ordene er andre end dem, der står i konventionerne, som jo mere har en international opdragende virkning.

Men der er grund til at henlede opmærksomheden på et forhold, som vi måske senere, når konventionen forelægges til ratifikation, kan komme ind på, men som jeg gerne vil nævne allerede på dette stadium, og det er dette, at medens vi jo her i Europa har vores menneskerettighedskonvention med hele dens procedure, en kommission og en domstol, hvis jurisdiktion er accepteret af en række lande, så findes der ikke noget tilsvarende i den større sammenhæng inden for De Forenede Nationer. Der har ved forskellige lejligheder været stillet forslag om oprettelse af et embede som højkommissær for menneskerettigheder, altså noget i retning af en verdensspændende ombudsmand. Jeg tror, det vil være værdifuldt, når bestemmelser af den art, som nu er forelagt her, skal fortolkes af domstolene, at man har en internationalt anerkendt person, som kan give den fornødne vejledning, på samme måde som jo fællesmarkedsdomstolen kan give vejledning til domstolene i andre lande om, hvordan Romtraktaten skal fortolkes. Ellers er der nok en vis risiko for, at vi løber ind i et kværlanteri, en forfølgelse af folk, der anvender deres adgang til at bruge ytringsfriheden, som i og for sig ikke er ønsket. Der kan ske mange misbrug ved anvendelse af den slags lovbestemmelser, hvis de ikke administreres efter deres formål.

Rigmor Christensen: Baggrunden for de foreliggende lovforslag er som nævnt tidligere at bringe dansk lovgivning i overens-

stemmelse med de krav, de to FN-konventioner indeholder for ratifikation. Jeg finder, at det er to meget vigtige lovforslag, og kan på mit partis vegne anerkende principperne heri. Såvel forbud mod propaganda for krig og mod racediskrimination m. v. som forbud mod forskelsbehandling på grund af race m. v. er bestemmelser, der kan medvirke til øget internationalt samarbejde.

Vi har med forfærdelse og afsky set den forskelsbehandling, der er sket i andre lande, og de tragiske følger heraf: jødefølgelser, apartheid i Sydafrika og Rhodesia, undertrykkelse af indianere i Latinamerika for blot at nævne et par eksempler. Også behandlingen af sigøjnere i de europæiske lande, herunder beklageligvis også Danmark, er et sørgeligt eksempel på nedvurdering af folk på grund af anden tro og adfærd.

Det kan være vanskeligt at vurdere, i hvor høj grad der er forekommet de i loven omtalte diskriminationer herhjemme, idet der ikke er foretaget nogen undersøgelse heraf. Flere tilfælde er dog kommet frem for offentligheden, bl. a. om afvisning af personer med anden hudfarve fra restaurant og hotel, og dette indebærer vel i sig selv muligheden for adskillige skjulte tilfælde, idet det vel kun er et fåtal, der kommer frem. Det må befrygtes, at problemerne vil vokse særlig på grund af det sikkert stigende antal fremmedarbejdere, men også besøgsstrømmen af turister; der nu i højere grad omfatter gæster fra fjernere lande, og modtagelse af unge til uddannelse fra udviklingslandene kan medvirke hertil.

Jeg skal ikke ved denne førstebehandling komme nærmere ind på lovforslagenes bestemmelser og en fortolkning heraf. Lovforslagene er skrevet meget bredt, men det må blive udvalgets arbejde at finde frem til de forskellige afgrænsninger, bl. a. over for ytringsfriheden og mellem saglig kritik og nedsettende bemærkninger.

Lovforslagene indeholder endvidere bestemmelser om straf for overtrædelse af forbudene. Dette kan vel næppe være anderledes i denne forbindelse; uanset at vi inden for vor straffelovgivning vel nærmest tenderer mod en vis afkriminalisering. Jeg vil dog nævne, at den forskelsbehandling, der finder sted af vore egne borgere, f. eks. kønsdiskri-

[Rigmor Christensen.]

minering med hensyn til ligeløn eller den ulige mulighed for ansættelse for tidligere straffede og straffri personer såvel inden for den private som den offentlige sektor, vel næppe tænkes afhjulpet ved trusler om straf. Hvad man nu ellers kan mene herom, er det i alle tilfælde givet, at trussel om straf ikke i sig selv kan være det bærende. Ganske vist er de fleste mennesker lovlydige borgere, og ganske vist medfører lovene, at der kan gennemtvinges en ret til adgang for fremmede til de i loven nævnte steder, men man kan nu engang ikke tvinge mennesker til at være venlige og forstående over for hinanden. Det er en sindelagsændring, man må tilstræbe, og denne kan kun opnås ved et forstærket oplysningsarbejde, der bl. a. bør formidles gennem presse, TV og radio, for at udbrede kendskab til fremmedes livsmønstre og adfærd. Først ved en forståelse heraf vil lovene kunne opfylde deres inderste formål. Tillige vil det være en væsentlig forudsætning, at der sørges for ordnede forhold for fremmedarbejderne.

Jeg forstår, at man har undtaget problemerne om forskelsbehandling ved bolig- og arbejdsforhold under hensyn til, at der allerede er nedsat en kommission, der arbejder med disse forhold for udenlandske arbejdere. Jeg vil dog ikke undlade at henlede opmærksomheden på en anden gruppe, nemlig det voksende antal af fremmede børn, der adopteres af danske forældre, og for hvem der netop på disse områder, når de vokser op, kan rejse sig problemer. Ganske vist er deres status en anden, både hvad sprog og kendskab til landets love angår, men de fleste adskiller sig bl. a. ved hudfarve, som kan komme til at bevirke en forskelsbehandling.

Med disse bemærkninger skal jeg på mit partis vegne anbefale de foreliggende lovforslag.

Poul Dam: De to lovforslag rører ved meget væsentlige principper i vort samfunds-

liv, og jeg skal tage mit udgangspunkt i disse principper.

Det er ikke vor stats opgave at foreskrive borgerne visse meninger eller at fratage dem retten til at have visse andre meninger. Selv de tåbeligste anskuelser, selv de mest skadelige opfattelser har ret til at eksistere, og de har ret til at komme til udtryk. Det sidste skal med. Det er en illusion, der grænser til hån, at friheden skulle være sikret, når der blot var tænkefrihed og trosfrihed. Et inkvisitionssystem, hvor ikke engang de hemmeligste tanker får lov at være i fred, er ganske vist det afskyeligste af alt. Men der er jo ingen af os, der vil stille sig tilfreds, blot fordi vi undgår dette yderpunkt. Det er udtryk for en primitiv moralistisk tankegang, at man kan bekæmpe det, som bør bekæmpes, ved at kriminalisere det. Krigen skal bekæmpes, propaganda for krig skal bekæmpes, og propaganda for angrebskrig skal bekæmpes med al tænkelig energi, men denne kamp har kun chance for at lykkes, hvis den føres af folket i meningsdannelsen, og det vil sige i frihed. Fjenderne skal frem i lyset, kun derved kan vi lære dem at kende, og kun derved kan vi tvinge dem til at blotte sig.

Enhver frihedsbegrænsning rummer en dyster risiko. Hvor mange andre begrænsninger vil man ikke kunne begrunde på samme smukke måde? Vi kan nok i denne sal blive enige om at fordømme propaganda for krig. Men hvis vi på grundlag heraf kriminaliserer en sådan propaganda, har vi skabt et farligt præcedens. Ved en senere lejlighed vil et flertal kunne fristes til at kriminalisere andre anskuelser og anden propaganda, som dette flertal ud fra en helt ærlig bekymring måtte anse for fordømmelig. Nej, friheden er absolut, og der er intet argument, som kan begrunde nogen begrænsning af friheden.

Det, jeg hidtil har sagt, har nærmest knyttet sig til den foreslåede tilføjelse til straffelovens § 110 e, men ganske det samme kunne siges om den foreslåede formulering

[Poul Dam.]

af § 266 b. Den gældende regel er i orden. Den rammer den notorisk løgnagtige propaganda, medens den foreslåede rammer usympatiske anskuelser. Dette er det springende punkt; man sætter et skel mellem acceptable meninger og uacceptable meninger. Når dette skel først er sat, kan det flyttes, og hvor er vi så henne? Så er vi tilbage i den oplyste enevældes forestillinger om ytringsfrihedens grænser. I parentes skal det bemærkes, at det er bittert ironisk, at netop en lovændring, der vil bekæmpe diskrimination, medfører, at et så uvidenskabeligt og diskriminationsladet ord som ordet „race“ indføres i dansk lovgivning.

Nu er det imidlertid klart, at der ikke er noget i de to lovforslag, der vil bekæmpe enhver diskrimination. Hvis de fortolkes modsætningsvis — men det har naturligvis ikke været tilsigtet — kunne man snarere sige tværtimod. Det vil stadig være lovligt, at en gruppe af personer bliver truet, forhånet eller gjort til genstand for nedsættende omtale eller behandling, hvis det blot sker på grund af noget andet end hudfarve, tro osv. Man må stadig omtale f. eks. folketingets medlemmer, langhårede, højskolefolk eller socialister truende, forhånende eller nedsættende, og det skal ingen beklage sig over, det er vilkårene. Men forholdet afslører det meningsløse i forslagets tankegang. Visse falske generalisationer kriminaliseres. Man må ikke tale ondt om negre, svenskere, grønlandere eller katolikker i almindelighed. Andre falske generalisationer kan derimod leve og blomstre totalt fredede, ja, i virkeligheden som uundværlige led i den offentlige debat.

Det samme gælder forslaget om forbud mod forskelsbehandling. Det er kun den forskelsbehandling, der bundes i en vis gruppe begrundelser, som rammes. Anden forskelsbehandling er stadig tilladelig. Det vil jo for resten gøre lovforslaget til et slag i luften, og sådan, forstår jeg, opfatter flere af de andre ærede ordførere det også. Den restauratør, der ikke vil se fremmedarbejdere hos sig, skal nok finde ud af at begrunde afvisningen med noget andet, end at de pågældende er udlændinge.

Jeg læser, at rigsadvokaten har været betænkelig ved begge forslagene, og det forstår jeg. Det bør få andre til at tænke sig

om endnu en gang. Når landets højeste anklagemyndighed mener, at reglerne er for vidtgående, kan man forestille sig, hvor svært det vil blive at leve med den slags regler. Men det er trods alt en mindre væsentlig detalje. Kernen i sagen er, at man med disse forslag kriminaliserer nogle meninger og nogle holdninger. Det er ganske vist meninger og holdninger, der efter min mening er fordømmelige, men det kan ikke spille nogen rolle. Det er ikke statens eller domstolens opgave at beskytte mig eller andre, der mener som jeg, ved at forbyde nogle meningsyttringer, som jeg fordømmer. Meninger, selv de mest usympatiske, og propaganda, selv den mest forbryderiske, skal bekæmpes på frihedens vilkår.

Nu begrundes forslagene med en henvisning til, at vi bør ratificere nogle FN-konventioner. Jeg har nok læst dem, men de burde alligevel have været forelagt samtidig, det ville have afklaret meget. De mange smukt klingende ord i disse konventioner er det jo svært at tage alvorligt som grundlag for vores lovgivning, mens de utvivlsomt mange andre steder i verden kan rumme spirer til en bedre udvikling. Dertil kommer jo, at ikke alle lande synes at tage de forpligtelser, som en ratifikation medfører, særlig højtideligt. Jeg har læst listen over lande, der havde ratificeret konventionen om racediskrimination, inden den trådte i kraft, og jeg kunne f. eks. godt lide at vide, hvad man egentlig tænkte sig i Den Forenede Arabiske Republik, da man uden forbehold ratificerede denne konvention. Den Forenede Arabiske Republiks egen propaganda mod jøderne strider ganske klart mod konventionens artikel 4.

Danmark bør ikke ratificere en hvilken som helst kompromiskonvention fra FN, hvis vi alvorligt må frygte, at følgerne gør det danske samfund ringere. Disse lovforslag begrundes altså med ratifikationsønsket, men de vil medføre demokratiske tilbageskridt, hvis de da skal tages efter ordlyden. Hvis de ikke skal det, altså hvis de blot er udtryk for ønsker om en formel inddækning, så er det vel lidet værdigt at gennemføre dem.

Til konklusionen: disse forslag bør sendes i udvalg. Deres grundsynspunkter, protesten mod krigspropagandaen og protesten mod diskrimination, bør leve videre i folket

[Poul Dam.]

som udtryk for den ret og rimelighed, der ikke kan og ikke skal skrives i en lovebog. Derfor bør lovforslagene aldrig vende tilbage til denne sal.

Kjær Rasmussen: Vi har ikke mange bemærkninger at gøre til lovforslag nr. 33. Det drejer sig om forbud mod ophidselse til angrebskrig, og det har næppe stor betydning i et land med Danmarks militære hartkorn, isoleret betragtet. Men da vi er medlemmer af NATO, må det alligevel være på sin plads at kunne afvise krigsophidseres forsøg på at påvirke befolkningen. Bestemmelsen kan få betydning i det øjeblik, visse grupper ønsker at skabe en krigspsykose, f. eks. gennem en glorificering af USAs angrebskrig i Sydøstasien. Dette blev jo forsøgt gennem forevisningen af den amerikanske film om „De grønne baretter“ her i byen for, jeg tror halvandet år siden. Vi må forstå lovforslaget derhen, at den nævnte film ville være blevet forbudt, dersom denne bestemmelse havde været lov på daværende tidspunkt.

Hvad angår lovforslag nr. 34, så var det jo de afrikanske stater, som ønskede, at FN skulle vedtage en konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination. Med dette forslag tilsigtes, at Danmark kan ratificere denne konvention.

Lad mig sige om selve lovforslaget, at vi finder det meget generelt. Det forekommer os, at regeringen her præsenterer for os et stykke pligtarbejde, den for skams skyld har måttet udføre. Hvis den danske regering virkelig havde haft et ønske om at komme forskelsbehandlingen til livs, havde den grebet situationen helt anderledes an. Så havde regeringen gjort sig klart, at diskriminationen følger en lav social status. Efter vor opfattelse burde regeringen på dette grundlag have gjort sig den danske situation klar. Hvad er det for forhold, man byder fremmedarbejderne f. eks.? Det er først og fremmest rollen som løntrykkere, og dernæst er det dårlige boligforhold, dårlige uddannelsesmuligheder, manglende social sikkerhed osv. osv., alt sammen faktorer, som tilsammen bevirker en lav social placering i samfundet, og med løntrykkerrollen som den faktor, der kan få fremmedhadet til at bryde frem. Men som man vil kunne forstå, er

skylden ikke de fremmedes, og hvis regeringen derfor virkelig havde næret ønske om at komme forskelsbehandlingen til livs, havde den foreslået nogle love, som kunne ligestille fremmedarbejdere og andre på det sociale område. Det er slet ikke nok, som regeringen prøver på det her, at foreslå nogle tilføjelser til borgerlig straffelov. Det gør det ikke, man må have helt, helt anderledes fat og have lavet nogle nye strukturer, således at der bliver ligeret for alle, som lever i dette land.

Hanne Reintoft: Jeg har allerede tidligere her i tinget udtrykt tilfredshed med, at Danmark har underskrevet konventionen om forbud mod propaganda for krig og forbud mod racediskrimination, og jeg har også før beklaget, at vi ikke havde fået konventionen ratificeret og fået den indpasset i vores lovgivning. Jeg skal derfor udtrykke tilfredshed med, at det sker. Det er desværre også nødvendigt, at det sker nu, for vi er, som andre har nævnt, selv så småt her i landet ved at få racemæssige problemer og en vis diskrimination, bl. a. i forbindelse med vore udenlandske arbejdere. Meget ville være nået, hvis der slet ikke var behov for en sådan lovgivning. Men når det er nødvendigt — og det er det — må loven til gengæld være så klar og præcis som muligt. I den forbindelse har jeg et par indvendinger.

Man har været betænkelig ved ordet krig i så bred forstand som i konventionen, og denne forsigtighed har smittet af i lovgivningsarbejdet. Jeg er nok enig i, at handlinger foretaget med FN-styrker til bevarelse af freden efter en resolution i sikkerhedsrådet næppe kan omfattes af begrebet, men samtidig er jeg betænkelig ved at forandre det til ordet „angrebskrig“, da det under de herskende forhold gør bestemmelsen meget, meget illusorisk. Hvornår foreligger der angrebskrig, hvornår skal det indrømmes, og hvilke myndigheder skal tage stilling til, om det er en angrebskrig, f. eks. i forbindelse med en straffesag? Skal det være vore militære partners bedømmelse? Og hvordan har man tænkt sig at fastslå krigens art? Som bekendt kaldte Hitler jo 2. verdenskrig for en forsvarskrig. Det erkendes villigt fra dansk side i dag, at det var en angrebskrig, men hvordan ville man have

[Hanne Reintoft.]

optaget propaganda for Hitlers krig i 1939, da vi lige havde indgået en ikke-angrebspagt med den stat, der i og for sig påstod, den førte en forsvarskrig? I Mellemøsten i dag kalder hver part også krigsførelsen for forsvarskrig. Jeg tror altså, det vil blive meget svært på et ret snævert juridisk grundlag i forbindelse med straffesager at tage stilling til det.

Samtidig er vi i den ulykkelige situation, at krig ofte har karakter af overfald på tværs af internationalt vedtagne konventioner, uden at der i folkeretlig forstand er tale om en krigserklæring. Hvorledes skal disse angrebshandlinger opfattes, og hvem skal vurdere, om der foreligger angrebskrig her?

Så vidt jeg kan forstå på ministerens oplæg, må man holde sig til bemærkningerne til lovforslaget om, at man ved ordet „krig“ forstår en stats brug af væbnet magt mod en anden stat. Men det fremgår ikke, hvorledes angrebshandlingen skal defineres.

Jeg vil gerne tage et direkte eksempel, som hr. Kjær Rasmussen allerede var inde på, og spørge justitsministeren, om propaganda for og ophidselse til støtte af USA's krigsførelse i Vietnam vil være omfattet af lovgivningen her. Det må der kunne svares ganske kort og enkelt på. Sagen har været brændende aktuel i forbindelse med filmen „De grønne djævlø“. Der var problemer omkring denne film, bl. a. fordi vi ikke havde den lovgivning, vi nu har på bordet her. Problemet må være gennemtænkt, og det vil i og for sig afsløre, om man i justitsministeriet har nogen definition af, hvornår der foreligger en angrebskrig — eller om det simpelt hen bare er noget, man for at imødekomme visse internationale forbindelser har siddet og vedtaget.

Jeg vil med hensyn til bestemmelsen om forhånelse af en fremmed nations flag gerne spørge, hvordan det lovgivningsmæssigt forholder sig med de nationer, som Danmark ikke anerkender.

Dernæst lovforslaget om forskelsbehandling på grund af race. Ulykkeligvis har vi set uhyggelige tendenser til racediskrimination i lande, hvis kultur i øvrigt ikke ligger så langt fra vores, i forbindelse med et stigende antal udenlandske arbejdere. Jeg tænker her først og fremmest på de meget uheldige udtryksformer, det har fået i Eng-

land. Men også herhjemme har vi set lignende ubehagelige tendenser. F. eks. kan henvises til en episode på Fyn i sommer, hvor en gruppe grundejere protesterede mod at være naboer til udenlandske kvindelige arbejdere. Det bliver igen et fortolkningsproblem, om dette omfattes af loven.

Jeg mener, det er godt, når man vil ændre straffelovens § 266 b til ikke alene at omfatte en gruppe af den danske befolkning, men til en gruppe personer. Det må gøre loven mere anvendelig.

Der gives i betænkningen, synes jeg, udtryk for lige lovlig meget betænkelighed ved de meget store problemer, der rejser sig både på bolig- og arbejdsmarkedet i forbindelse med den udenlandske arbejdskraft. Jeg synes, man viser en ret stor ængstelse for, at dette lovforslag ikke er så omfattende, at det kan løse problemet til bunds, men at mange vanskeligheder stadig må klares andre steder, f. eks. på arbejdsmarkedet og via arbejdsmarkedshandlinger. Det er nødvendigt, men lovgivningen her skulle dog gerne være så omfattende, at den kan omfatte alle former for misbrug eller diskrimination og anvendes til øjeblikkelig indskriden, hvis loven siddes overhørig.

Man kommer i betænkningen ind på, men meget let hen over vores egen nations diskriminering af vort grønlandske mindretal, men betænkningen frifinder os med et par meget fåmælte bemærkninger. Jeg føler mig personlig ikke overbevist om, at der ikke tit foregår noget, der har racediskrimination i sig, på Grønland. Visse former for lovgivning og forordninger kan vel heller ikke helt frikendes, f. eks. synes jeg man i betænkningen går meget let hen over problemerne omkring fødestedskriteriet.

Jeg ser i bemærkningerne, ikke til min undren, men alligevel — ja, jeg ved snart ikke, hvad jeg skal sige — at der har været visse indvendinger fra rigsadvokaten og præsidenten for østre landsret, idet disse har ment, at de foreslåede strafferammer er for vide. Der er ikke nogen nærmere begrundelse for det, men jeg vil slutte med at spørge ministeren, om den ubehagelige kendsgerning, at anklagemyndigheden for ikke så længe siden i østre landsret ganske upåagtet af dommeren gentagne gange selv brugte og accepterede, at vidner brugte udtrykket „spaghettidreng“ om en tiltalt,

[Hanne Reintoft.]

omfattes af loven, således at man, når vi har vedtaget loven, vil skride ind over for en sådan adfærd.

Justitsministeren (Thestrup): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere, der har givet tilslutning til lovforslaget.

Jeg deler hr. K. Axel Niensens anskuelse om, at anklagemyndigheden bør være forsigtig med at rejse sager efter de love, der her er tale om. Jeg deler også det ærede medlem hr. Langkildes udtalelser om, at det er indskrænkninger i ytringsfriheden, der er tale om, og det er naturligvis klart, at man må være forsigtig med indskrænkninger her.

Det ærede medlem hr. Per Federspiel var inde på forskellige betragtninger om internationale spørgsmål, som jeg vil finde det mest rigtigt at vi drøfter nærmere i udvalget.

Fru Rigmor Christensen talte om, at man ved dette ligesom ville straffe folk, fordi de ikke var venlige og forstående. Det mener jeg ikke er hensigten med forslagene. Jeg mener, hensigten med forslagene er at indføre bestemmelser om straf, når man, om jeg så må sige, går over til fjendtlighederne, men ikke for selve anskuelserne.

Det ærede medlem hr. Poul Dam holdt en overordentlig interessant tale. Det er ikke noget, der er særegent ved denne lejlighed. Det ærede medlem holder ofte taler, der er båret af en overordentlig klar logik, og som har overordentlig interessante synspunkter. Jeg kan ikke nægte, at der i det ærede medlems tale om disse to lovforslag var ting, der også rører ved følelser hos mig. Jeg mener imidlertid ikke, at det er følelser eller anskuelser, der her bliver kriminaliseret. Det er, som jeg nævnte før, dette, at man går over til fjendtlighederne.

Hr. Kjer Rasmussen sagde, at der var en række områder, hvor der ikke var lige ret for alle borgere i dette land. Jeg må sige, jeg har indtrykket af, at der i alt fald bliver tilstræbt lige ret for alle borgere i dette land, og hvis der kan påvises områder, hvor det ikke sker, tror jeg, alle er villige til at rette det.

Fru Hanne Reintoft stillede en lang række spørgsmål, alle af den art, at det er spørgsmål, som domstolene, når det enkelte spørgsmål foreligger til afgørelse, skal tage

stilling til. Jeg mener derfor ikke, det kan være rigtigt, at jeg tager stilling til disse spørgsmål.

Det ærede medlem nævnte også spørgsmålet om Grønland. Det er behandlet af det udvalg i justitsministeriet, der har behandlet lovforslagene, og de er kommet til det resultat, som jeg ganske kan tilslutte mig, at der ikke er tale om nogen racemæssig diskriminering.

Der er to forhold, der har været omtalt her som ikke hørende under lovforslagene. Der er for det første boligspørgsmålet. Det er rigtigt, at boligspørgsmålet ikke udtrykkelig nævnes. Det er aktuelt i øjeblikket på grund af det store antal fremmedarbejdere eller gæstearbejdere. Men diskrimination i denne henseende bliver omfattet af loven, når det drejer sig om salg, udlejning eller fremleje af boliger, af lejligheder af erhvervmæssig karakter. Hvor vidtgående man vil fortolke denne opfattelse, er et domstolsspørgsmål.

Når vi ikke nævner spørgsmålet om lige adgang til at tage arbejde, skyldes det, at foranstaltninger til modarbejdelse af forskelsbehandling i denne henseende så vidt muligt må træffes af arbejdsmarkedets organisationer. Der har været kontakt med disse organisationer, og de har oplyst, at der i vidt omfang består tilstrækkelig sikring i de aftaler herom, der er gældende.

Med disse ord skal jeg takke for den behandling, lovforslagene har fået. Jeg er ganske enig med de ærede medlemmer, der har foreslået en udvalgsbehandling, hvor vi nærmere kan komme ind på enkeltheder i forslagene.

Langkilde: Jeg vil gerne sige i forbindelse med hr. Poul Dams forslag om at henvise forslagene til et udvalg og så lade dem ligge dér, at det må vel være klart — sådan opfatter jeg i al fald situationen — at for at kunne ratificere de konventioner, vi har tiltrådt, og som det vel også var rigtigt at vi tiltrådte, er vi nødt til at lave lovgivningen om. Vil hr. Poul Dam tage den konsekvens, at vi, hvis vi ikke gennemfører disse lovforslag, ej heller kan ratificere disse konventioner? Selv om der har været betænkeligheder ved at skrive dem under i sin tid, har vi dog skrevet dem under, og så må det vel også være rimeligt, at vi ratificerer dem.

[Langkilde.]

Jeg beundrede ligesom justitsministeren hr. Poul Dams tale og mange udmærkede synspunkter. Jeg lagde mærke til, at han gav afkald på beskyttelse for de grupper, der hedder folketingsmænd, højskolelærere, langhårede, og det kan jeg selvfølgelig, i al fald for folketingsmændenes vedkommende, tiltræde.

Jeg spørger igen: er hr. Poul Dam villig til at tage den konsekvens, at vi undlader at ratificere de konventioner, som disse lovforslag er udtryk for at vi ønsker at ratificere?

Per Federspiel: Til hr. Langkildes bemærkninger vil jeg sige, at det jo ikke er nødvendigt, at man vedtager en ganske bestemt formular for at kunne vedtage en international konvention. I så tilfælde ville dette høje ting aldeles være sat ud af enhver lovgivningsfunktion. Der ratificeres mange konventioner, der træffes mange nordiske aftaler, som ikke altid betyder en forbedring af lovgivningsgrundlaget.

Men i dette tilfælde er De Forenede Nationers konvention så generel i sine formuleringer, at skal vi anvende den her i landet, må vi have en ganske præcis formulering af de bestemmelser, der skal anvendes af anklagemyndighed og domstole. De vil ikke kunne dømme på grundlag af en konvention, der er vedtaget som resultatet af en mængde kompromiser om formuleringer af den ene eller den anden art. Derfor vil jeg absolut finde det rigtigt, at vi behandler disse spørgsmål i et udvalg for at finde den rigtige formulering, som er stemmende med dansk juridisk tankegang.

Poul Dam: Det fremgik sikkert af mit første indlæg, at det, der bekymrer mig, er, at man her opgiver et absolut princip om ytringsfrihed, om meningsfrihed. Ved at man opgiver et sådant princip, selv om det kun er på et enkelt område, skaber man et farligt præcedens. Det er det, der fylder mig med nogen skræk, også fordi jeg tror, at paragraffer, som de her er udformet, i givne situationer vil kunne anvendes på en højst ubehagelig og utvivlsomt i øjeblikket slet ikke tilsigtet måde.

Hr. Langkilde spurgte mig, om jeg ville tage den konsekvens, at vi ikke skulle ratifi-

cere disse konventioner. Det er lidt svært at tale i detaljer om disse konventioner, da de ikke er forelagt og jeg kun har beskæftiget mig med dem i forbigående i forbindelse med lovforslagene. Men jeg vil dog gerne sige, at der i disse konventioner er mange ting, som, hvis de skal tages efter deres ordlyd, medfører nogle forpligtelser, som er en lille smule besværlige. Det gælder ikke så meget konventionen om racediskrimination. Det gælder mere den anden konvention, hvor jeg med interesse faldt over en paragraf, hvorefter staterne forpligtede sig til at give lærere og alle, der underviste, stadig bedre økonomiske forhold, hvilket jo ville være en højst interessant forpligtelse at påtage sig, selv om jeg personlig ikke ville have så forfærdelig meget imod det.

Jeg tror, at vi skal se på disse konventioner. Vi skal acceptere, at konventionerne kommer til verden under meget vanskelige forhold, hvor det gælder om at samle de meget forskellige synspunkter fra verdens forskellige lande. Men vi må være klar over, at hvis vi har opnået et stade her i landet, som på visse områder er noget nær det fuldkomne, vil det være farligt, hvis vi netop på disse områder af hensyn til et kompromis i De Forenede Nationer giver afkald på det, vi har vundet.

Hanne Reintoft: Nu har vi desværre en lang og sørgmodig tradition for manglende justitsministeriel fasthed, når det drejer sig om disse alvorlige emner. Men jeg kan nu alligevel ikke acceptere, at justitsministeren skulle have gjort sig så få tanker om disse lovforslag.

Skal jeg forstå ministeren derhen, at hvis der gøres propaganda for krig, er det op til den enkelte dommer at foretage den politiske afgørelse, om det er en angrebskrig eller ej?

Jeg kan ikke helt forstå, at jeg ikke kunne få svar på spørgsmålet om disse diskriminerende udtryk, der er anvendt i østre landsret, for så vidt jeg ved, har de været forelagt justitsministeren og er blevet afgjort på det plan, så der må i hvert tilfælde i justitsministeriet være en vis holdning til en sådan fremfærd fra retsmyndighedernes side.

Endelig må det da være muligt at få et

[Hanne Reintoft.]

svar på det, jeg spurgte om med hensyn til nationers flag, hvis det er en nation, vi ikke har anerkendt.

Justitsministeren (Thestrup): Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Dam, at det stadig er min opfattelse, at man med disse bestemmelser ikke diskriminerer eller griber ind mod bestemte opfattelser, men griber ind mod det, at man går over til fjendtligheder. Der er tale om at forhåne; det er dog noget, man heller ikke kan gøre uden at gå ud over de regler, der gælder her i landet for optræden over for andre. Derfor kan jeg ikke anerkende, at det alene er anskuelser og meninger, det drejer sig om.

Må jeg sige til det ærede medlem fru Hanne Reintoft, at både spørgsmålet om, hvorvidt den enkelte krig, der kan blive tale om, er en angrebskrig eller ikke er en angrebskrig, og spørgsmålet om, hvorvidt et flag er et virkeligt flag eller ikke noget virkeligt flag, må være domstolsspørgsmål, som jeg ikke finder det rimeligt at indlade mig på at omtale.

Må jeg endelig sige med hensyn til det forhold, der blev nævnt af det ærede medlem om en bestemt optræden, en bestemt udtalelse i østre landsret, at justitsministeriet ikke har nogen myndighed til at gribe ind i de enkelte dommeres forhold eller den optræden, der udvises i retten. Det henhører under den pågældende præsident.

(Kort bemærkning)

Poul Dam: Man skal ikke ved første behandling tale om detaljer. Men når nu ministeren siger, at det her drejer sig om fjendtligheder, vil jeg dog lige gøre opmærksom på, at den foreslåede formulering af § 266 b ikke alene taler om trusler og forhånelser, men også om nedsættende omtale, og når vi er ovre i begrebet nedsættende omtale, er vi ovre i det, der hedder meninger. Det er ikke nødvendigvis trusler eller forhånelser.

Justitsministeren (Thestrup): Hvis det ærede medlem vil være med til at forhandle om „forhånelser og trusler“, så vil jeg gerne være med til at forhandle om udtrykket „nedsættende omtale“.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Morten Lange): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Ivar Nørgaard, Stetter, Per Federspiel, Meta Ditzel, Poul Dam, Kjær Rasmussen og Hanne Reintoft har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til økonomi- og markedsministeren:

„Hvilke oplysninger kan økonomi- og markedsministeren give om den markedspolitiske situation?“

Medlem af folketinget Arne Larsen har meddelt mig, at han ønsker til boligministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke skridt agter ministeren at tage for at hindre, at lejligheder i nyt byggeri i lange tider står tomme på grund af udlejningsvanskeligheder som følge af et for højt huslejeniveau?“

Medlem af folketinget Højland har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren oplyse, hvornår prøver i enkelte fag til realeksamen vil kunne gives ved forberedelseskurser under lov om fritidsundervisning?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 3. november kl. 13.30 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om fremme af forespørgsel til økonomi- og markedsministeren af Ivar Nørgaard m. fl.*
- 2) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.